

УДК 373.29-055.52

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2019.66-1.9>**Ю. В. Грицкова**

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії і технологій дошкільної освіти
та мистецьких дисциплін
Харківського національного педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди

В. О. Кирилів

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії і технологій дошкільної освіти
та мистецьких дисциплін
Харківського національного педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ БАТЬКІВ МАЙБУТНІХ ПЕРШОКЛАСНИКІВ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто проблему взаємодії закладів дошкільної освіти із сім'єю дитини старшого дошкільного віку, формування у батьків майбутніх першокласників педагогічної культури – комплексу знань та умінь психолого-педагогічного характеру, що визначають систематичну діяльність батьків, спрямовану на виховання і розвиток майбутнього першокласника. Авторами конкретизовано знання й уміння, якими мають володіти батьки вихованців старших груп дошкільних установ, охарактеризовано форми роботи із сім'ями. Зазначено, що традиційними формами взаємодії з батьками майбутніх першокласників є батьківські збори, консультації, семінари-практикуми. На них запрошуються різні фахівці дошкільної та початкової освіти, які не тільки ознайомлюють батьків із віковими особливостями дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку, але і вчать, як сформувати у дитини мотивацію до навчання у школі, знайомлять із новаціями початкової школи, розповідають про труднощі, які виникають у дітей під час адаптації до школи, надають рекомендації щодо її полегшення і прискорення. Рекомендовані до проведення такі форми роботи, як інтернет-конференції, форуми за участю психологів, логопедів, дефектологів, музичних керівників, інструкторів із фізичної культури, інтерактивні консультації, очні та заочні екскурсії і майстер-класи; з метою вивчення запитів батьків, виявлення проблем, які відчувають батьки при підготовці дітей до школи, – інтерактивні опитування. Безумовною перевагою цих форм є дистанційність, що дозволяє враховувати у роботі мобільність батьків.

У статті підкреслено, що під час проведення різноманітних заходів до обговорення важливо залучати кожного з батьків, що сприятиме переосмисленню ними особистих поглядів на проблеми розвитку, виховання, навчання, соціалізації дитини, формуванню у них педагогічної рефлексії тощо.

Автори не претендують на всебічне вивчення проблеми формування педагогічної культури батьків майбутніх першокласників в умовах закладу дошкільної освіти та вбачають перспективними напрямками дослідження вивчення досвіду роботи з батьками дітей старшого дошкільного віку закладів дошкільної освіти в інших країнах і впровадження цього досвіду в освітній процес вітчизняних закладів дошкільної освіти.

Ключові слова: педагогічна культура, взаємодія, батьки, майбутні першокласники, старший дошкільний вік, підготовка до школи.

Постановка проблеми. Загальновідомо, що природним середовищем первинної соціалізації дитини є сім'я. З перших днів появи малюка на світ сім'я покликана готувати його до життя та практичної діяльності, у домашніх умовах забезпечити розумну організацію його життєдіяльності, допомогти засвоїти позитивний досвід старших поколінь, набути власний досвід поведінки й діяльності. Сім'я допомагає впоратися з труднощами, підтримує дитину у складних ситуаціях, на важливих періодах життя.

Одним із важливих і одночасно складних для малюка періодів життя є початок його навчання у школі, що пов'язано зі зміною провідної діяльності та соціального статусу і вимагає сформованості у дитини низки новоутворень. Однак не всі батьки знають, як підтримати дитину на цьому етапі, як зробити так, щоб адаптація дитини до школи пройшла безболісно та швидко. Тому надзвичайно важливою стає проблема озброєння батьків необхідними знаннями, формування у них педагогічної

культури, що вимагає перегляду форм і методів роботи закладів дошкільної освіти із сім'ями майбутніх першокласників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У ході наукового пошуку було встановлено, що проблема формування педагогічної культури батьків не є новою. Так, її теоретичні основи представлено у працях А.Н. Арбузова, Є.А. Аркіна, О.М. Арсеньєва, К.З. Асатурової, О.В. Бондаревської, І.В. Гребенникова, Л.Т. Григоряна, Л.В. Ковінько, Л.А. Левшина, А.С. Макаренка, А.О. Пінта, Т.С. Панфілової, В.О. Сухомлинського та ін. В історико-педагогічному аспекті означене питання розглянуто А.Г. Відченко, А.В. Говорун, Ю.В. Грицковою, І.В. Дубінець, Г.В. Кравченко, П.П. Петренко, В.М. Шинкаренко. Організаційно-методичні питання проведення педагогічної просвіти та самоосвіти батьків висвітлено Т.В. Воліковою, М.С. Демидовим, І.В. Єсьман, Р.М. Капраловою, А.П. Кондратюком, М.Д. Копанєвим, Н.К. Крупською, Л.С. Ломізе, В.О. Просецьким, О.А. Тихоновим. Сучасний стан проблеми формування педагогічної культури сім'ї та батьків розкрито у дослідженнях науковців Т.Ф. Алексєєнко, Ю.Я. Левкова, О.І. Насєдкіної, Ю.А. Петрова, М.А. Попова, В.Я. Титаренко та ін.

Дослідженням є і питання взаємодії закладів дошкільної освіти з батьками вихованців. Його вивченням і розробкою займалися Н.Ф. Віноградова, В.К. Котирло, Т.А. Маркова, Т.П. Пагута та ін. Поряд із цим питання формування педагогічної культури батьків майбутніх першокласників в умовах закладу дошкільної освіти, взаємодії з сім'ями вихованців у процесі підготовки останніх до школи, на наш погляд, залишається недостатньо розкритим.

Метою статті є перегляд форм і методів формування педагогічної культури батьків майбутніх першокласників, взаємодії закладів дошкільної освіти із сім'ями дітей старшого дошкільного віку у процесі підготовки останніх до навчання у школі.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукової літератури дав змогу констатувати, що педагогічна культура батьків є комплексом знань та умінь психолого-педагогічного характеру, що визначають систематичну діяльність батьків, спрямовану на виховання і розвиток дитини [1–3]. Серед знань науковці (О.В. Бондаревська, Ю.В. Грицкова, І.В. Гребенніков, І.Ю. Кульчицька, В.Я. Титаренко та ін.) виділяють знання про вікові особливості, закономірності й етапи психічного та фізичного розвитку дитини, про потреби, інтереси та цінності дитини, про оптимальну організацію життя дитини у сім'ї та поза нею, про мету, засоби та методи виховання, про досягнення у галузі педагогіки, психології, фізіології, гігієни тощо. У контексті нашого дослідження коло знань вважаємо за доцільне розширити знаннями про особливості підготовки дитини до школи; форму-

вання у неї фізичної та психологічної готовності до шкільного навчання, яка є важливою умовою успішного виконання дитиною навчальної діяльності; про труднощі, які чекатимуть на дитину, адже різке зниження рухової активності, значне статичне напруження, нові обов'язки та вимоги дисципліни – все це для учня першого класу є великим навантаженням; про шляхи полегшення та прискорення адаптації. Батьки мають знати, як навчити дитину бути відповідальною, самостійною, організованою, як сформувані у неї правильні моральні засади, що передбачає виховання товариськості, готовність поділитися, поступитися, прийти на допомогу іншим. Серед умінь важливими вважаємо конструктивні, організаторські, комунікативні, гностичні, проєктивні. Батьки мають уміти синтезувати та застосовувати набуті знання на практиці, організувати внутрішню сімейну взаємодію, життя та діяльність дитини, а також створювати психологічно комфортну атмосферу в сім'ї.

У ході наукового пошуку було встановлено, що організація взаємодії педагогів і батьків у процесі підготовки вихованців старших груп до школи є важливим напрямом роботи сучасних закладів дошкільної освіти. Сьогодні відбувається активний пошук і впровадження таких форм взаємодії із сім'ями дошкільнят, що дали б змогу досягти реального співробітництва; розробляються системи т. зв. «батьківського всеобучу», важливим напрямом роботи яких є підготовка батьків до вступу їхньої дитини до школи.

Так, аналіз річних планів роботи та іншої документації закладів дошкільної освіти, викладених на їхніх сайтах, дав змогу констатувати, що найпоширенішою формою взаємодії із сім'ями майбутніх першокласників протягом останніх років були та залишаються батьківські збори. До участі у них зазвичай запрошуються різні фахівці дошкільної та початкової освіти – вихователі старших груп, вихователі-методисти закладів дошкільної освіти, психологи, логопеди, вчителі початкових класів, які ознайомлюють батьків із віковими особливостями дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку, розповідають про труднощі, з якими стикаються діти під час адаптації до школи, надають рекомендації щодо її полегшення та прискорення. Педагоги вчать батьків, як сформувані у дитини мотивацію до навчання у школі, знайомлять із новаціями початкової школи, з особливостями організації навчально-виховного процесу у 1 класі. Щоб самі збори для батьків були цікавими, практикують і їх нетрадиційне проведення – у формі рольових ігор, круглих столів, ігор за мотивами телепередач тощо.

Крім батьківських зборів, у закладах дошкільної освіти проводяться й інші форми роботи із сім'ями майбутніх першокласників. Інтерес викли-

кають організовані у стінах закладів консультації з питань фізичного і розумового виховання, а також на теми: «Готовність дітей до навчання у НУШ», «Критерії готовності дитини до школи», «Як зрозуміти, чи готова дитина до школи?», «Діагностика готовності дитини до навчання у школі», що ознайомлюють батьків із такими поняттям, як особистісна, інтелектуальна та соціально-психологічна готовність до школи, озброюють знаннями щодо перевірки рівня її сформованості та подальшого формування; семінари-практикуми «Готуємо руку дитини до письма», «ЛЕГО та його можливості (Вивчаємо програму «Шість цеглинок»)», «Формуємо мотивацію дитини» та ін., під час яких у батьків формуються практичні навички щодо підготовки дітей до школи. Тематика заходів підбирається відповідно до запитів батьків, виявлених під час попереднього опитування.

Зауважимо, що батьків вихованців старших груп особливо цікавлять досягнення їх дітей у навчальній діяльності; хвилює питання, чи готові малюки опанувати шкільну програму. Тому важливо не тільки ознайомлювати батьків з тим, які за об'ємом і змістом знання повинні засвоїти діти певного віку, але й постійно інформувати під час індивідуальних бесід про рівень засвоєння дошкільнятами навчального матеріалу й активність на заняттях. У рамках співпраці доцільно запрошувати батьків на заняття, які проводяться у групі, щоб вони мали можливість безпосередньо спостерігати, як навчаються діти в умовах закладу дошкільної освіти. Такі відвідування дадуть можливість зробити бесіду педагога з батьками більш результативною й ефективною, такою, що базується на конкретних прикладах, а батьки отримують новий досвід від спілкування зі своєю дитиною.

Крім того, з метою формування педагогічної культури батьків майбутніх першокласників у старших групах можна оформити «Куточки для батьків», де поряд із традиційною рубрикою «Поради батькам» можна започаткувати нову – «Поради батьків», у якій люди різного віку, з різним досвідом за плечима матимуть змогу запропонувати, розповісти чи рекомендувати цікаві матеріали, статті з питань виховання та розвитку дитини старшого дошкільного віку, Інтернет-ресурси.

Плануючи роботу з батьками, важливо врахувати і їх мобільність. У зв'язку з цим доцільним вважаємо використання у роботі дистанційних форм батьківської просвіти. Це можуть бути Інтернет-конференції на актуальні теми (прикладом тем можуть бути: «Старші дошкільники. Особливості віку», «Роль батьків у підготовці дитини до школи», «Гіперактивні діти та навчання у школі», «Формування позитивного ставлення до навчання у школі», «Інклюзивна освіта: за та проти» та ін.); форуми за участю логопедів, дефекто-

логів, психологів, музичних керівників, інструкторів із фізичної культури тощо. В інтерактивному режимі можна організувати й інтерактивні опитування, спрямовані на виявлення запитів батьків; проводити консультації для батьків (прикладом тем можуть бути «Ігри-заняття як форма розширення знань про навчання у школі», «Взаємодія з дитиною старшого дошкільного віку. Консультує психолог», «Як зрозуміти, чи готова дитина до школи?», «Виховання організованості та відповідальності у майбутнього першокласника», «Як допомогти дитині прийняти нову соціальну позицію», «Розвиток комунікативних навичок дитини старшого дошкільного віку» та ін.), очні та заочні екскурсії та майстер-класи (екскурсії до різних шкіл міста; майстер-класи з підготовки руки до письма, організації робочого місця першокласника і т.п.); ознайомлювати з періодичними виданнями, такими як «Дошкільне виховання», «Джміль», дитячими сайтами тощо.

Зауважимо, що під час проведення різноманітних заходів до обговорення проблем, що виникають під час підготовки дитини до школи, важливо залучати кожного з батьків. Це сприятиме переосмисленню особистих поглядів батьків на проблеми розвитку, виховання, навчання, соціалізації дитини та сформує педагогічну рефлексію у батьків, вони матимуть змогу порівняти власну позицію з думками інших.

Належну увагу слід приділяти й сім'ям, що виховують дітей, не охоплених дошкільною освітою. Корисним буде створення на базі закладів дошкільної освіти «Консультативних центрів» для них, де пануватиме атмосфера дружби і довіри.

Це, звісно, не повний перелік тих форм, які доцільно використовувати у роботі з сім'ями майбутніх першокласників. Під час такої роботи важливо не тільки озброїти батьків необхідними знаннями та практичними навичками, але й підготувати самих батьків до навчання їхніх дітей у школі, до тих труднощів, зустріч із якими під час адаптації буде неминучою.

Висновки і пропозиції. Отже, проведене дослідження дозволило констатувати, що формування педагогічної культури батьків майбутніх першокласників є важливим завданням закладів дошкільної освіти. Залучення батьків до співпраці, використання у роботі з ними різноманітних форм і методів є запорукою успішної взаємодії ЗДО і сімей у процесі підготовки вихованців старших груп до шкільного життя та спокійного входження останніх у шкільну сім'ю. Здійснення цієї роботи, досягнення у ній справжнього успіху можливі лише за індивідуального підходу до кожної сім'ї. Тільки тоді батьки йтимуть до дитячого садка зі своїми радіощами і сумнівами, стануть єдиним колективом, завжди допоможуть і підтримають педагога. Адже від тісної співпраці сім'ї та закладу

дошкільної освіти залежить, якими будуть перші кроки дитини у шкільному житті: легкими та впевненими чи важкими, з перешкодами.

Зауважимо, що проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми та не претендує на її всебічне розкриття. Перспективними напрямками дослідження є вивчення зарубіжного досвіду формування педагогічної культури батьків майбутніх першокласників і впровадження цього досвіду в освітній процес вітчизняних закладів дошкільної освіти.

Список використаної літератури:

1. Гребенников И.В. Повышение педагогической культуры родителей как основа совершенство-

вания семейного воспитания : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Москва, 1971. 22 с.

2. Грицкова Ю.В. Педагогічна культура батьків: зміст і структурні компоненти. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. Харків, 2008. № 7. С. 44–46.
3. Кульчицкая И.Ю. Формирование педагогической культуры родителей в учреждении дополнительного образования : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Ставрополь, 2005. 169 с.
4. Робота з родинами вихованців дитячого садка / упоряд. В.Л. Сухар. Харків : Ранок. 2008. 176 с.
5. Сухарева Л.С. Піклуємось разом. Робота з батьками дошкільників. Харків : Основа: Тріада. 2008. 128 с.

Hrytskova Yu., Kyryliwa V. Pedagogical culture formation of parents of first formers to-be in preschool education

The article deals with the problem of a pre-school establishment staff and a child's family interaction, the pedagogical culture formation of parents of first formers to-be that is a complex of psychological and pedagogical knowledge and skills, which determine the systematic activity of parents aimed at education and development of a first former to-be. The authors specify the knowledge and skills that parents of children should have and describe the forms of work with families.

It is noted that the traditional interaction forms between parents of first formers to-be and pre-school staff are parental meetings, consultations, seminars and workshops. The meetings are held by various specialists of preschool and primary education, who not only inform parents of the age characteristics of preschool and primary school age and teach them how to form a child's motivation to study at school, but also tell them about the innovations of primary school, talk about the difficulties, that children experience while adapting to school, and provide guidance on how to facilitate and accelerate the adaptation.

Such forms of interaction as Internet conferences, forums with the participation of psychologists, speech therapists and speech pathologists, music and PE teachers, interactive consultations, intramural and extramural excursions and master classes, online surveys to explore parents' requests and identify their problems while preparing the children for school are recommended. An absolute advantage of these forms is remoteness, which allows pre-school staff to take into account parents' mobility.

In the article it is emphasized that it is important to involve each parent in the discussion during various activities. It will help him/her to reconsider his/her personal view on the problems of development, upbringing, education, socialization of the child, formation of pedagogical reflection, etc.

The authors do not claim a comprehensive study of the problem of forming the pedagogical culture of parents of first formers to-be in pre-schools. In the authors' opinion, the perspective areas of a further research can be studying foreign experience of the interaction between pre-school establishments' staff and preschoolers' parents and implementation it in the preschool educational process in Ukraine.

Key words: *pedagogical culture, interaction, parents, first formers to-be, senior preschool age, preparation for school.*